

Hazırlayan: Ela ULUATAM *(Uzman Yardımcısı)*
AB Proje Geliştirme ve İzleme Müdürlüğü

Türkiye elektrik piyasasında ÖZELLEŞTİRME SÜRECİ



TOBB AB Proje Geliştirme ve İzleme Müdürlüğü Uzman Yardımcısı Ela Uluatam, **"Türkiye Elektrik Piyasasında Özelleştirme Süreci"** başlıklı çalışmasında, elektrik üretim ve dağıtım sektörlerinde bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirmeleri irdeleyerek, ilerleyen dönemlerde de bu sürecin devam edeceğini ve sektöre giren oyuncuların her gün daha da kalabalıklaşarak piyasadaki yerini alacağını ortaya koyuyor.

Türkiye elektrik piyasasında yaşanan değişim süreci bireysel tüketiciler, KOBİ'ler ve sanayiciler dâhil olmak üzere hemen herkesi yakından ilgilendiriyor. Bu çalışmayla, son dönemlerde medyada sıklıkla yer alan özelleştirme ihalelerinin kapsamının, piyasada yer alan kamu kurum/kuruluşları ve özel sektör şirketlerinden oluşan önemli oyuncuların rollerinin ve önümüzdeki dönemlerde Türkiye'de atılması muhtemel adımların açıklığa kavuşturulması amaçlanıyor.

ELEKTRİK PİYASASINDA DEVLET VE ÖZEL SEKTÖR

Türkiye'de özel sektör teşebbüsü sayılabilecek ilk elektrik üretimi 1902 yılında Tarsus'ta 2 kW'lık bir dinamo aracılığıyla gerçekleştirildi. İlk organize elektrik üretimi ise Macar GANZ Anonim Şirketi, Banque Generale de Credit ve Banque de Bruxelles ortaklığında Osmanlı Elektrik Anonim Şirketi adı altında kurulan Silahtarağa Santrali'nden sağlandı. Bu tesisten üretilen elektrik 11 Şubat 1914'de İstanbul'a verilmeye başlandı. Osmanlı Elektrik Anonim Şirketi 1 Temmuz 1938 tarihinde devlet tarafından satın alınarak, imtiyazlı özel şirket statüsünü kaybetmiş oldu. Bu tarihten itibaren Türkiye'de elektrik üretimi ağırlıklı olarak devlet tarafından gerçekleştirildi. Bu amaçla çeşitli kurumlar oluşturuldu, bunların bir kısmı ilerleyen tarihlerde lağvedildi; Etibank, Devlet Su İşleri (DSİ), İller Bankası, Türkiye Elektrik Kurumu (TEK). Belediyeler de iletim ve dağıtım alanlarında yetkili kurumlar olarak görev aldı. Eylül 1982'de yürürlüğe giren 2705 sayılı Kanun ile TEK ve DSİ'nin santral kurma konusundaki tekelleri kaldırıldı ve böylece enerji alanına özel sektörün dâhil olabilmesi yönünde ilk adım atıldı. Bunu takip eden mevzuat düzenlemeleri de özel sektörün gelişmesi için gerekli altyapıyı oluşturdu. Ancak elektrik enerjisi sektöründe gerçekleştirilmesi öngörülen ve devletin bu sektördeki hâkimiyetini azaltmayı hedefleyen özelleştirmeler, uzun yıllar Türkiye'nin gündemini meşgul etti. Bu özelleştirmeler bugün de gündemde olmaya devam ediyor. Türkiye'nin benimsediği enerji politikası doğrultusunda söz konusu özelleştirmelere 2000'li yılların başında itibaren ivme kazandırıldı.

TÜRKİYE ELEKTRİK PİYASASI

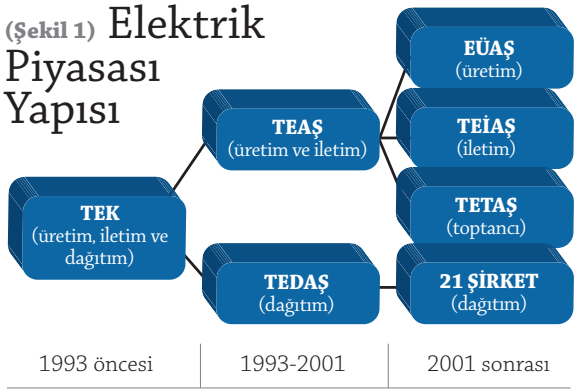
Türkiye elektrik piyasası geçmişte olduğu gibi günümüzde de değişkenlik gösteren bir yapıya sahip (Şekil 1). Gerçekleştirilen ve yakın gelecekte gerçekleş-



tirilmesi öngörülen özelleştirmelerle birlikte daha fazla sayıda ve çeşitli oyuncuların piyasada yerini alması bekleniyor.

2001 yılında, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesini takiben oluşan yapıda yer alan Elektrik Üretim AŞ (EÜAŞ), Türkiye Elektrik AŞ'ye (TEAŞ) ait termik ve DSİ'ye ait hidroelektrik santrallerinin (HES) mülkiyeti ve işletmesini devraldı. Ayrıca EÜAŞ sektörde ihtiyaç duyulduğu takdirde yeni üretim tesisleri kurma, kiralama ve işletme hakkına da sahip. Ancak bunu yaparken özel sektör yatırımlarını gözetmesi gerekliliği kanunda belirtilmiş bulunuyor.

(Şekil 1) Elektrik Piyasası Yapısı

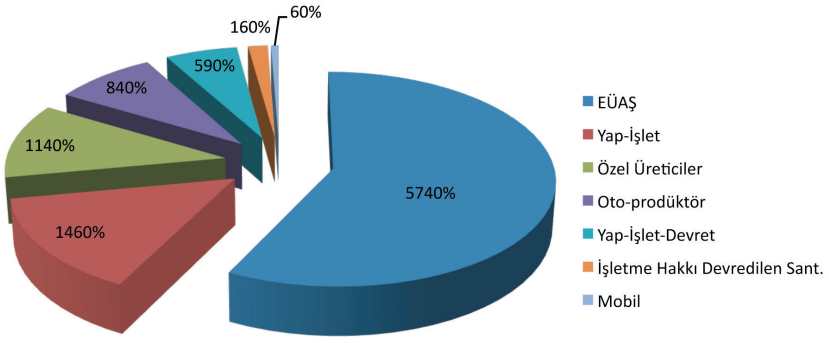


Türkiye Elektrik İletim AŞ (TEİAŞ) kamuya ait iletim tesislerini devraldı. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın (ETKB) ilgili kuruluşu olarak faaliyet gösteren şirket, kurulacak yeni iletim tesisleri için yatırım planı hazırlanması, bu tesislerin kurulması, işletilmesi ve elektrik alım satımının gerçekleştirildiği piyasa mali uzlaştırma sisteminin işletilmesinden sorumlu bulunuyor.

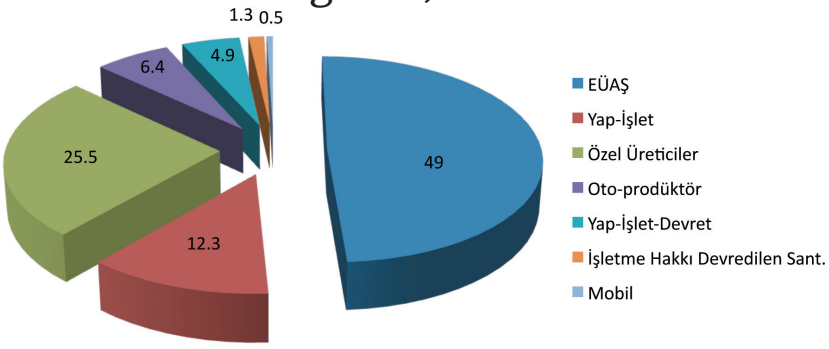
Son olarak Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt AŞ (TETAŞ) ise mevcut elektrik alım ve satım anlaşmalarını TEAŞ ve TEDAŞ'tan devralarak toptan satış işlemlerinin gerçekleştirilmesi için kuruldu. TETAŞ aynı zamanda yap-işlet, yap-işlet-devret ve işletme hakkı devredilen santrallerin üretim sözleşmelerinden ortaya çıkan maliyetleri de üstlenmekle yükümlülük sahibi.

TEİAŞ verilerine göre Türkiye'de 2008 yılında 41 bin 743,8 MW olan toplam kurulu güç, 2010 yılında toplam 49 bin 460,5 MW mertebesine ulaştı. Yine 2010 yılında Türkiye'de elektrik üretimi 209,3 TWh olmuştur. Bu rakam 2008'de 198 TWh civarındaydı.

(Şekil 2) Türkiye Kurulu Kapasitenin Dağılımı, 2008

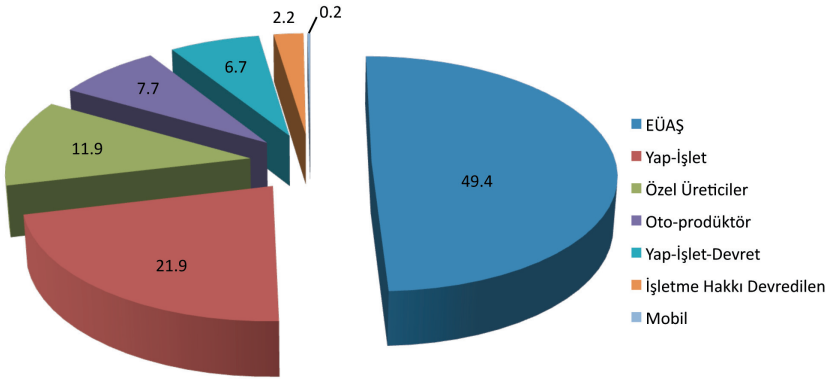


(Şekil 3) Türkiye Kurulu Kapasitenin Dağılımı, 2010



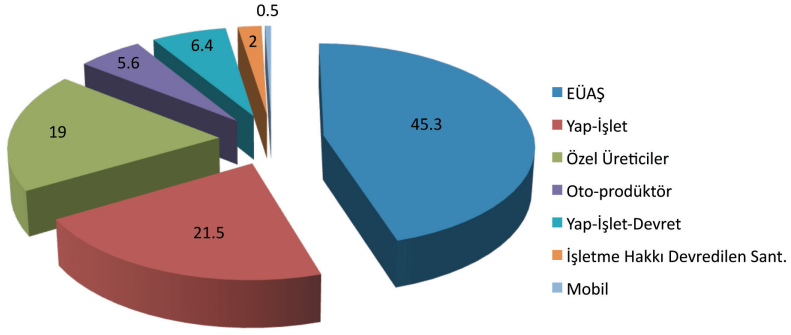
***Not**: EÜAŞ bağlı ortaklıkları, EÜAŞ değerine eklenmiştir.* ***Kaynak:** TEİAŞ, 2008*

(Şekil 4) Türkiye Elektrik Üretiminin Dağılımı, 2008



***Not**: EÜAŞ bağlı ortaklıkları, EÜAŞ değerine eklenmiştir.* ***Kaynak:** TEİAŞ, 2008*

(Şekil 5) Türkiye Elektrik Üretiminin Dağılımı, 2010



***Not**: EÜAŞ bağlı ortaklıkları, EÜAŞ değerine eklenmiştir.* ***Kaynak:** TEİAŞ, 2010*

Şekil 2, 3, 4 ve 5'te görüldüğü gibi, her ne kadar Türkiye'de kurulu kapasitenin ve üretilen elektriğin hemen hemen yarısı halen devlet tarafından gerçekleştirilse de, bu oranlar geçtiğimiz iki yıl içinde hızlı bir biçimde düşmüş bulunuyor. Buna karşılık özel üreticilerin pastadaki payı ciddi oranda artış gösteriyor. Elektrik piyasasında yaşanan dönüşümle birlikte önümüzdeki yıllarda da bu eğilimin devam etmesi bekleniyor.

ÖZELLEŞTİRMENİN YASAL ÇERÇEVESİ

Özelleştirmeler ve serbest piyasa koşullarının yaratılmasıyla elektrik piyasasında özel sektörün oynadığı rolün artırılması öngörülüyor. 17 Mart 2004 tarihli, 2004/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararına (Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi) göre elektrik sektörünün reformu ve özelleştirmelerinin beş temel amacı bulunuyor:

- Elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının etkin ve verimli bir şekilde işletilmesi suretiyle maliyetlerin düşürülmesi,
- Elektrik enerjisi arz güvenliğinin sağlanması ve arz kalitesinin arttırılması,
- Dağıtım sektöründeki teknik kayıpların OECD ülkeleri ortalamalarına indirilmesi ve kaçakların önlenmesi,
- Gerekli yenileme ve genişleme yatırımlarının kamu tüzel kişilerine herhangi bir yükümlülük getirilmeden özel sektörce yapılabilmesinin sağlanması,
- Elektrik enerjisi üretimi ve ticareti faaliyetlerinde oluşacak rekabet yoluyla ve hizmet kalitesinin düzenlenmesiyle sağlanan faydanın tüketicilere yansıtılması.



Bu belgeye göre gerçekleştirilecek özelleştirmeler Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un getirdiği hukuki çerçeve kapsamında yapılması öngörülüyor.

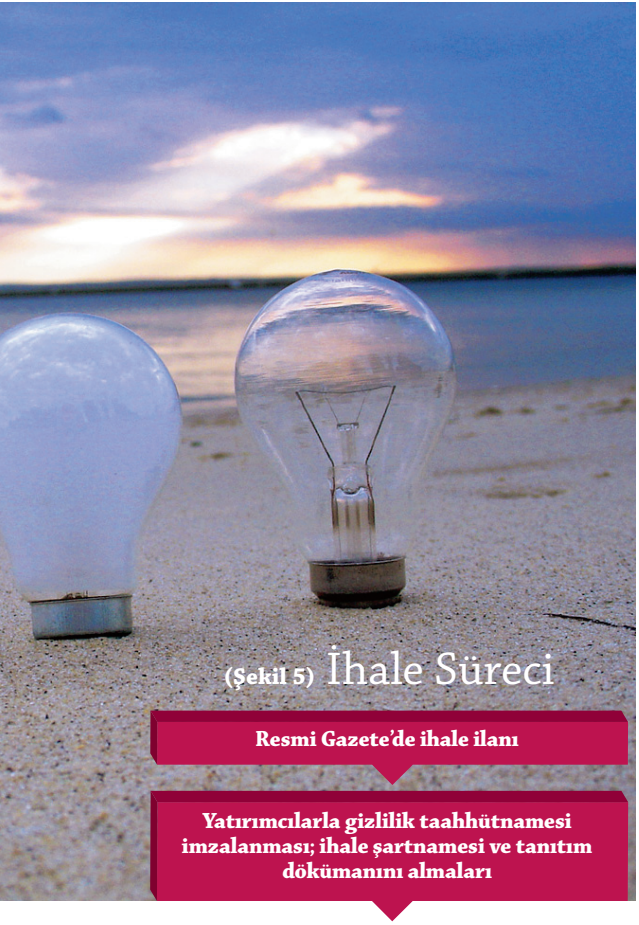
Oluşturulan stratejiye göre özelleştirmelerde sadece gelire odaklı bir yaklaşım sergilenmeyecek. Bununla birlikte elektrik fiyatlarında kalıcı artışlara yol açmamaya dikkat edilecek. Özelleştirmelere serbest bir elektrik piyasası hedeflerini gerçekleştirme kabiliyetine sahip ve mali açıdan güçlü şirketlerin katılımları özendirilmesi hedefleniyor.

Resmi Gazete'de ihale ilanının yayınlanmasıyla başlayan ihale süreci birçok aşamadan oluşup, çok sayıda oyuncuyu dâhil ediyor (Şekil 4). Bunlar arasında yatırımcının yanı sıra Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), Rekabet Kurulu ve Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) bulunuyor.

ÖZELLEŞTİRME TARİHÇESİ

Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirme çalışmaları elektrik üretimi ve elektrik dağıtımı olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir:

Elektrik Üretim Özelleştirmeleri: Siyasi iradece belirlenen önceliklere göre üretim özelleştirmelerine, dağıtım özelleştirme süreci tamamlandıktan sonra ağırlık verileceği belirtiliyor. Bu nedenle bugüne kadar gerçekleştirilen tek üretim özelleştirmesi toplam 141 MW kapasiteye sahip Ankara Doğalgaz Üretim AŞ (ADÜAŞ) oldu. 2008 yılında yapılan ihaleyi Zorlu



(Şekil 5) İhale Süreci

- Resmi Gazete'de ihale ilanı
- Yatırımcılarla gizlilik taahhütnamesi imzalanması; ihale şartnamesi ve tanıtım dökümanını almaları
- Önyeterlilik ve ihale başvurusu belgelerinin teslimi
- Önyeterlilik değerlendirmesi
- Sanal veri odalarının açılması
- İhale teklif ve teminatları ile nihai önyeterlilik belgelerinin teslimi
- Teklif değerlendirmesi
- İhaleye devam eden şirketlerle açık artırma veya pazarlık usulü görüşmeler
- İhalenin sonuçlandırılması
- EPDK'dan hisse devrine ilişkin ön izin alınması
- Rekabet Kurulu onayı
- ÖYK kararının alınması
- Hisse Satış Sözleşmesi'nin imzalanması
- EPDK tescili ve hisse devrinin gerçekleştirilmesi

Kaynak: *ÖİB*



4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na göre, dağıtım sektörü, **EPDK tarafından** verilen dağıtım lisanslarıyla bölgesel tekeller olarak işletilmesi öngörülüyor.

Enerji 510 milyon dolar karşılığında kazandı. Söz konusu portföy içinde Engil Gaz Türbinleri Santralı (Van, 15 MW), Kuzgun HES (Erzurum, 20,9 MW), Çıldır HES (Kars, 15,4 MW), İkizdere HES (Rize, 18,6 MW), Mercan HES (Tunceli, 19,2 MW), Tercan HES (Erzincan, 15 MW), Ataköy HES (Tokat, 5,5 MW), Beyköy HES (Eskişehir, 16,8 MW) ve Denizli Jeotermal Santrali (Denizli, 15 MW) yer alıyor.

Bu alanda gerçekleştirilen tek ihaleye karşın, üretim sektöründe hâlihazırda çok sayıda özel sektör firması gerek termik, gerek HES, gerek rüzgâr, gerekse jeotermal santrallerden elektrik üretiyor

Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri: Kamuya ait elektrik dağıtım şirketi Türkiye Elektrik Dağıtım AŞ (TEDAŞ) 2009 yılı sonunda yaklaşık 23 milyon abone, 107 GWh net elektrik satışı ve elektrik dağıtımında ülke genelinde % 68'lik pazar payına sahip bulunuyor. TEDAŞ ve sahibi olduğu dağıtım şirketlerinin özelleştirme süreci yapılan son ihalelerle 2010 Aralık ayında tamamlandı.

Dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesinde İşletme Hakkı Devri'ne (İHD) dayalı Hisse Satış Modeli (İHS) uygulanmakta olup, bu modele göre yatırımcı, özelleştirilen dağıtım şirketinin bulunduğu bölgedeki elektrik dağıtım lisansına sahip tek şirket olacak, ancak yatırımcının işletme hakkını devraldığı dağıtım tesisleri ve bu tesislerin işletilmesinde varlığı zorunlu unsurların mülkiyeti TEDAŞ'ta olmaya devam edecek. Yatırımcı, TEDAŞ ile imzalayacağı İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi (İHD Sözleşmesi) çerçevesinde dağıtım varlıklarının işletme hakkını elde edecek.

4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na göre, dağıtım sektörü, EPDK tarafından verilen dağıtım lisanslarıyla bölgesel tekeller olarak işletilmesi öngörülüyor.

Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi ile Türkiye'nin elektrik dağıtım şebekesi coğrafi yakınlık, yönetim yapısı, enerji talebi ve diğer teknik/mali etkenler dikkate alınarak 21 dağıtım bölgesine bölünüyor. Bu bölgelerin her birinde anonim şirket statüsünde dağıtım şirketleri kurulmuş bulunuyor.





(Harita 1) Türkiye Elektrik Dağıtım Bölgeleri



Özelleştirme programına alınan 20 dağıtım bölgesinin tümünün özelleştirmesi 2008-2010 yılları arasında tamamlandı. Adıyaman ve Kahramanmaraş illerini kapsayan Göksu Elektrik Dağıtım AŞ ise 2009 yılında ÖİB özelleştirme programından çıkarıldı. Bu bölgenin devir süreci ETKB tarafından 3096 sayılı Kanun kapsamında yürütülüyor.

Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Batman ve Şırnak illerini kapsayan ve 9 Ağustos 2010 tarihinde sonuçlanan birinci bölge Dicle Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi Karavil-Ceylan tarafından 228 milyon dolara alındı. Bölgedeki abone sayısı 1 milyon 46 bin olmakla birlikte kayıp/kaçak oranı % 64,2'dir. Tüketilen elektrik ise 5 bin 214 GWh seviyesinde bulunuyor.

Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerine hizmet veren, 403 bin aboneli Vangölü Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi 18 Şubat 2010 tarihinde tamamlandı. Aksa Elektrik tarafından 100,1 milyon dolara alınan bölgede kayıp-kaçak oranı % 55 civarında ve tüketim bin 137 GWh'tir.

Erzurum, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Iğdır ve Kars'ı kapsayan Aras Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi Kiler tarafından 25 Eylül 2008'de alındı. 725 bin abonesi olan bölgede elektrik tüketimi bin 655,8 GWh olup, kayıp-kaçak oranı % 27,2. Ancak şirketin devri ile ilgili yürütmeyi durdurma kararı mevcut olup nihai karar bekleniyor.

Dördüncü bölge Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane ve Rize'yi içeren Çoruh Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi, 6 Kasım 2009'da 227 milyon dolara Aksa Elektrik'te kaldı. 1 milyona yakın abonesi olan bölgede tüketim 2 bin 267,7 GWh, kayıp-kaçak oranı ise % 10,7 olarak belirtiliyor.

Fırat Elektrik Dağıtım AŞ, Elazığ, Bingöl, Malatya ve Tunceli illerini kapsamakta olup 659 bin aboneye sahip. Yıllık tüketimi 2 bin 145,2 GWh olan ve kayıp-kaçak oranı % 10,5 olan bölgenin ihalesi Aksa Elektrik tarafından 18 Şubat 2010 tarihinde 230,25 milyon dolara alındı.

Sivas, Tokat ve Yozgat illerini kapsayan ve 18 Şubat 2010 tarihinde sonuçlanan Çamlıbel Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi Kolin İnşaat tarafından 258,5 milyon dolara alınmıştı. Bölgedeki abone sayısı 734 bin olup, tüketim 2.087,9 GWh ve kayıp-kaçak oranı %8,8'dir.

Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin, Kilis ve Osmaniye illerine hizmet veren Toroslar Elektrik Dağıtım AŞ, 7 Aralık 2010'da Yıldızlar SSS Holding tarafından 2 milyon 75 bin dolara alınmıştır. Bölgedeki abone sayısı 2 bin 597 milyon olup, elektrik tüketimi 13 bin 904,9 GWh ve kayıp-kaçak oranı % 9 civarında bulunuyor.

Meram Elektrik Dağıtım AŞ, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Aksaray, Konya ve Karaman'da 1 milyon 475 bin abonenin 5 bin 858,9 GWh'lık elektrik talebine cevap veriyor. Meram ihalesi 25 Eylül 2008'de 440 milyon dolara Alarko-Cengiz ortaklığının oldu. Bölgedeki kayıp-kaçak oranı % 8,4'tür.

Ankara, Bartın, Çankırı, Karabük, Kastamonu, Kırıkkale ve Zonguldak illerini kapsayan 3 milyon 78 bin aboneli Başkent Elektrik Dağıtım AŞ, Enerjisa-Verbund ortaklığına 1 Temmuz 2008 tarihinde bin 225 milyon dolara verildi. Bölgedeki tüketim 11 bin 161,5 GWh olup kayıp-kaçak oranı % 8,3'tür.

Antalya, Burdur ve Isparta illerinde 1 milyon 469





bin aboneye hizmet veren Akdeniz Elektrik Dağıtım AŞ ihalesini 7 Aralık 2010'da Park Holding, bin 165 milyon dolara kazandı. % 9 kayıp-kaçak oranı olan bölgede 6 bin 48,6 GWh elektrik tüketiliyor.

Gediz Elektrik Dağıtım AŞ 2 milyon 340 bin aboneye hizmet vermekte olup, yıllık elektrik tüketimi 13 bin 861,9 GWh ve kayıp-kaçık oranı % 6,3'tür. İzmir ve Manisa'yı kapsayan ihaleyi MMEKA-İş Kaya ortaklığı bin 920 milyon dolarla 9 Ağustos 2010 tarihinde aldı.

Balıkesir, Bursa, Çanakkale ve Yalova illerini içine alan Uludağ Elektrik Dağıtım AŞ ihalesini Limak 18 Şubat 2010 tarihinde 940 milyon dolara aldı. 2 bin 275 milyon abonesi olan bölgede, tüketim 10 bin 940,5 GWh olup kayıp-kaçak oranı % 6'dır.

Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'ı kapsayan ve 768 bin aboneye karşılık 5 bin 473,2 GWh elektrik tüketimi ve % 7'lik kayıp-kaçak oranı olan Trakya Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi, Aksa Elektrik tarafından 9 Ağustos 2010'da 622 milyon dolar karşılığında kazanıldı.

İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım AŞ ihalesi, 7 Aralık 2010 tarihinde, bin 813 milyon dolarla 26 yıllığına MMEKA tarafından alındı. 2 milyon 102 bin abonesi olan bölgenin yıllık elektrik tüketimi 8 bin 672,1 GWh, kayıp-kaçak oranı ise % 8,6'dır.

Sakarya, Bolu, Düzce ve Kocaeli illerine hizmet veren Sakarya Elektrik Dağıtım AŞ ihalesini Akcez Ortak Girişim Grubu, 1 Temmuz 2008'de 600 milyon dolara aldı. Bölgede 1 milyon 308 bin abone 8 bin 760,5 GWh elektrik tüketirken kayıp-kaçak oranı % 6,3'tür.

> İstanbul Avrupa Yakası elektriğini sağlayan Boğaziçi Elektrik Dağıtım AŞ, 3 milyon 800 bin abonenin yıllık **19bin GWh'yi bulan** elektrik ihtiyacını karşılıyor.

Osmangazi Elektrik Dağıtım AŞ, Eskişehir, Afyon, Bilecik, Kütahya ve Uşak illerinde 1 milyon 277 bin abonenin 5 bin 41,7 GWh elektrik ihtiyacını karşılamaktadır. Kayıp-kaçak oranı % 5,2 olan bölgenin 6 Kasım 2009 tarihinde gerçekleştirilen ihalesini Eti Gümüş 485 milyon dolar karşılığında üstlendi.

Türkiye'nin en büyük elektrik özelleştirme ihalesini ise MMEKA-İş Kaya Ortak Girişim Grubu kazandı. İstanbul Avrupa Yakası elektriğini sağlayan Boğaziçi Elektrik Dağıtım AŞ, 3 milyon 800 bin abonenin yıllık 19bin GWh'yi bulan elektrik ihtiyacını karşılıyor. Kayıp-kaçak oranı % 11 civarında olan bölgenin 9 Ağustos 2010 tarihinde gerçekleştirilen ihale bedeli 2 bin 990 milyon dolar oldu. Bu rakam elektrik dağıtım ihalelerinde elde edilen en yüksek rakam olarak açıklandı.

Kayseri Elektrik Dağıtım AŞ, Kayseri'de 521 bin abonenin 2 bin 224,3 GWh'lik elektrik ihtiyacını karşılamakta olup lisans sahibi Kayseri Büyükşehir Belediyesi-Aktiv Grup Holding-TETAŞ'tır.

Aydın, Denizli ve Muğla illerini kapsayan Aydem Elektrik Dağıtım AŞ'nin lisansının Temmuz 2008'de EPDK tarafından Bereket Grubu'na verilmesi kararlaştırıldı. Böylelikle Türkiye'nin ilk elektrik dağıtım özelleştirmesi gerçekleştirilmiş oldu. Bölgede yaklaşık 1 milyon 500 bin abonenin elektrik tüketimi 3bin 800 GWh civarında olup, kayıp-kaçak oranı ise % 4,2'dir.

21'inci bölge olan Yeşilırmak Elektrik Dağıtım AŞ, Samsun, Amasya, Çorum, Ordu ve Sinop'ta 1 milyon 466 bin aboneye hizmet veriyor. 6 Kasım 2009 tarihinde yapılan ihaleyi Çalık Enerji 441,5 milyon dolara aldı. Bölgede yıllık elektrik tüketimi 4 bin 62,7 GWh olup kayıp-kaçak oranı % 9 civarında.

Yukarıda bahsi geçen ihalelerin bir bölümü onaylanmış olup özel sektöre devredilmiş, ihalesi yakın zamanda tamamlanmış olan bölgelerde ise onay ve devir süreçleri devam ediyor. Dağıtım bölgelerinde 2010 yılında sona eren EPDK onaylı tarifelerin sürelerinin dolmasıyla, lisans alan yatırımcılar Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği ve ilgili yönetmelik-



ler doğrultusunda son kullanıcı tarifelerini kendileri belirleyecek ve EPDK'nın onayına sunacaktır.

DOĞALGAZ DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİ

Türkiye'deki mevcut doğal gaz dağıtım bölgelerine ait lisanslar EPDK tarafından ihale usulüyle veriliyor. Piyasada önemli oyuncuların başında Adana, Mersin, Düzce gibi 20 lisans bölgesine hizmet veren Aksa Doğalgaz gelmekte. Zorlu Grubu da Trakya Bölgesi ve Gaziantep Doğalgaz Dağıtım şirketleri dâhil olmak üzere son yıllarda enerji sektörüne yaptığı yatırımlarla adından sıkça söz ettiriyor. Çalık Enerji Bursa ve Kayseri'de doğalgaz dağıtım lisansını aldı. Rus doğalgaz şirketi Gazprom, Fransız Gaz de France, İtalyan ENI, Alman EWE gibi birçok dünya devi de mevcut ve potansiyel pazarın önemi sebebiyle Türk piyasasıyla yakından ilgileniyor.

Doğalgaz dağıtım sektörünün dikkat çeken ihalelerinin başında 2007 yılında kurulan Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ, Türkiye'nin en büyük ikinci doğalgaz dağıtım şirketinin özelleştirilmesi oluyor. 2010 yılı Haziran ayı itibarıyla 1milyon 250 bin abonesi bulunan şirket 2009 yılında 2,075 milyar metreküp doğalgaz satışı gerçekleştirdi. Başkent Doğalgaz, 2037 yılına kadar Ankara'da gaz dağıtım lisansına sahipti. Şirkete ait hisselerin % 20'si Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait olup, % 80'i ÖİB tarafından belediyeye bağlı EGO Genel Müdürlüğü'nden devralındı. Mart 2008'de Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan özelleştirme ihalesi bin 610 milyon dolara Global Yatırım-Energaz ortaklığının oldu. Ancak bu ihale, en yüksek teklif veren iki firmanın küresel kriz sebebiyle yükümlülüklerini yerine getiremediği için iptal edildi. Şirket hisselerinin % 80'inin özel sektöre devri için ÖİB tarafından, 16 Ağustos 2010 tarihinde gerçekleştirilen ikinci ihaleyi bin 211 milyon dolarla MMEKA kazandı. Gerekli ödemenin Ocak 2011 içinde yapıldığı Başkent Doğalgaz'ın devir işlemleri sürüyor.

Özelleştirme Kapsamı Dışındaki Tesisler

TESİS	KURULUŞ GÜCÜ (MW)
Atatürk	2.405,0
Karakaya	1.800,0
Keban	1.330,0
Berke	510,0
Borçka	300,0
Sır	283,5
Batman	198,0
Muratlı	115,0
Dicle	110,0
Torul	103,2
Kralkızı	94,5
Kadıncık 1	70,0
Seyhan 1	60,0
Kadıncık 2	56,0
Ş. Urfa	51,0
Manavgat	48,0
Karacaören2	46,4
Kepez 1	26,4
Seyhan 2	7,5
Kepez 2	6,0
Yüreğir	6,0

Bunun yanı sıra İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Türkiye'nin en büyük, Avrupa'nın ise sayılı büyük doğalgaz dağıtım şirketlerinden olan İstanbul Gaz Dağıtım AŞ (İGDAŞ) ihalesini 2011 yılı içinde gerçekleştirmeyi öngörüyor. 2010 yılı itibarıyla yaklaşık 4 milyon 500 bin abonesi ve 4 milyar metreküp tüketimi olan şirketin ihale ilanının önümüzdeki haftalarda yayımlanması bekleniyor.

GELECEK DÖNEM ÖZELLEŞTİRMELERİ

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2010-2014 yılları için hazırladığı Stratejik Plan'da serbest piyasa koşullarına tam işlerlik kazandırmak ve yatırım ortamının iyileşmesini sağlamak için belirlenen hedefler yer alıyor. Belgede belirtilen Hedef 4.1'e göre elektrik sektöründeki özelleştirmelerin 2014 yılına kadar tamamlanması öngörülüyor. Hedef 4.2'ye göre enerji sektöründe rekabete dayalı olarak işleyen piyasa yapısının 2015'e kadar oluşturulması ve Hedef 4.3'e göre ise doğalgaz sektöründe rekabete dayalı olarak işleyen piyasa yapısının 2015'e kadar oluşturulması amaçlanıyor.

Bahsi geçen hedeflere paralel olarak Başbakanlığa bağlı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından enerji sektöründe özelleştirme stratejisi oluşturuldu. Buna göre üretim özelleştirmesi üç kademeli olarak planlandı. Devlete ait 52 akarsu santrali, bağımsız termik santraller ve 14 termik ve 27 hidroelektrik santralin dokuz portföye bölünerek satılması öngörülüyor. Söz konusu santrallerin birçoğu bin MW'ın üzerinde kurulu kapasiteye sahip. Buna göre özelleştirilecek elektrik üretim tesislerinin toplam kapasitesi 16 GW'ın üzerinde. Bu rakam, EÜAŞ kurulu gücünün % 68'ini, Türkiye kurulu gücünün ise % 39'unu oluşturuyor.

Bununla birlikte mevcut durumda kamuya ait bazı tesislerin özelleştirilmeyeceğinin de altı çizilmeli. Bu da devletin elektrik piyasasından tamamıyla çekilmeyeceği anlamına geliyor.

ÖİB öncelikli dört termik üretim tesisinin portföy gruplarından ayrı olarak özelleştirilmesini planlıyor. Söz konusu santraller 2009 yılında EÜAŞ toplam termik santraller brüt üretiminin % 28,5'ini oluşturmaktaydı.

Söz konusu termik santraller arasında Soma, Tunçbilek, Seyitömer ve Orhaneli gibi yüksek linyit rezervi olan tesislerin yeni kapasite şartı ile özelleştirilmesi planlanıyor. Bu 4 termik santral için bin 150 MW'lık kapasite artırımını karşılayacak yeterli rezervin bulunduğu öngörülüyor.

52 akarsu santrali, ÖİB tarafından belirlenen özelleştirme kriterlerine göre 19 gruba ayrıldı. Ayrıca



13 termik ve 27 hidroelektrik santralin 356 MW ile 2.795 MW aralığında dokuz portföye bölünerek özelleştirilmesi planlanıyor.

- 3 adet sadece termik santrallerden oluşan portföy,
- 2 adet termik ve hidroelektrik santrali içeren karma portföy,
- 4 adet sadece hidroelektrik santrallerden oluşan portföy.

Portföylerin bu şekilde oluşturulmasının altında yatan temel neden, geniş bir yatırımcı yelpazesine hitap etme isteği oluyor.

Elektrik üretim ve dağıtım sektörlerinde bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirmeler ilerleyen dönemlerde de bu sürecin devam edeceğini ve oyuncuların her gün daha da kalabalıklaşarak piyasadaki yerini alacağını ortaya koyuyor. Bu sürecin tamamlanmasıyla Türkiye elektrik piyasasında yeni bir sayfa açılması bekleniyor. Ancak tüketicilerin haklarının ve menfaatlerinin, serbest piyasa koşulları doğrultusunda korunması açısından gözden kaçırılmaması gereken husus, söz konusu devirler gerçekleştirildikten sonra devlet tarafından oluşturulacak denetim mekanizmasının düzgün işlemesine duyulan ihtiyaçtır. Bununla beraber elektrik fiyatlarının yükselmemesi ve sürecin tüketicilere olumsuz yansımaması için özelleştirme ihaleleri sonucunda dağıtım lisansı alan firmaların kayıp-kaçağı önlemesi son derece önem kazanıyor.

Öncelikle Özelleştirilecek **Dört Termik Üretim Tesisi**

SANTRAL	YAKIT TÜRÜ	KONUM	KURULU KAPASİTE (MW)	2009 ÜRETİM (GWh)
Hamitabat	Doğal Gaz	Lüleburgaz-Kırklareli	1.120	6.404
Çan	Linyit	Çan-Çanakkale	320	1.691
Seytiömer	Linyit	Seytiömer-Kütahya	600	3.448
Soma A-B	Linyit	Soma, Manisa	1.034	4.097
Toplam			**3.074**	**15.640**

Kaynak: *ÖİB, Mart 2010*

Özelleştirme Portföyleri

SANTRAL	YAKIT TÜRÜ	KONUM / NEHİR	KURULU KAPASİTE (MW)	2008 ÜRETİM (GWh)
A.Elbistan A	Linyit	AfşinK. Maraş	1.355	4.198
A.Elbistan B	Linyit	AfşinK. Maraş	1.440	7.241
Ambarlı D. Gaz	Doğal Gaz	Ambarlı, İstanbul	1.351	9.371
Ambarlı F. Oil	Fuel-Oil	Ambarlı-İstanbul	630	3.365
Aliağa	D. Gaz	Aliağa, İzmir	180	492
Kangal	Linyit	Kangal, Sivas	457	1.811
Tunçbilek	Linyit	Tunçbilek, Kütahya	365	1.607
Çatalağzı	Kömür	Işıkveren-Zonguldak	300	1.882
Bursa D. Gaz	Doğal Gaz	Ovaakça-Bursa	1.432	8.956
Orhaneli	Linyit	Orhaneli-Bursa	210	1.332
Gökçekaya	Hidroelektrik	Sakarya	278	255
Sarıyar	Hidroelektrik	Sakarya	160	190
Yenice	Hidroelektrik	Sakarya	38	65
Kemerköy	Linyit	Milas-Muğla	630	3.411
Yatağan	Linyit	Yatağan-Muğla	630	3.981
Yeniköy	Linyit	Milas-Muğla	420	1.929
Demirköprü	Hidroelektrik	Gediz	69	47
Adıgüzel	Hidroelektrik	Büyük Menderes	62	11
Kemer	Hidroelektrik	Büyük Menderes	48	42
Karacaören-1	Hidroelektrik	Aksu	32	61
Gezende	Hidroelektrik	Göksu-Ermenek	159	234
Altınkaya	Hidroelektrik	Kızılırmak	703	294
Derbent	Hidroelektrik	Kızılırmak	56	72
Hirfanlı	Hidroelektrik	Kızılırmak	128	137
Kesikköprü	Hidroelektrik	Kızılırmak	54	81
Hasan Uğurlu	Hidroelektrik	Yeşilırmak	500	1.180
Suat Uğurlu	Hidroelektrik	Yeşilırmak	69	307
Almuş	Hidroelektrik	Yeşilırmak	27	92
Köklüce	Hidroelektrik	Yeşilırmak	90	424
Kılıçkaya	Hidroelektrik	Yeşilırmak-Kelkit	120	339
Çamlıgöze	Hidroelektrik	Yeşilırmak-Kelkit	32	97
Çatalan	Hidroelektrik	Seyhan	169	358
Aslantaş	Hidroelektrik	Ceyhan	138	355
Menzelet	Hidroelektrik	Ceyhan	124	321
Karkamış	Hidroelektrik	Fırat	189	355
Kısık	Hidroelektrik	Ceyhan-Tekir	10	25
Doğankent	Hidroelektrik	Harşit Çayı	75	261
Kürtün	Hidroelektrik	Harşit Çayı	85	155
Tortum	Hidroelektrik	Tortum Gölü	26	122
Özlüce	Hidroelektrik	Peri Suyu	170	320

Kaynak: *ÖİB, Mart 2010*